

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 138/2022-25

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov 1/ [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], 2/ [REDACTED], [REDACTED], obe [REDACTED], a 3/ [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených Lichner Legal s. r. o., Legionárska 7451/4, Trenčín, proti uzneseniu Krajského súdu v Trenčíne č. k. 5Co/49/2021-57 z 13. októbra 2021 takto

rozhodol:

1. Uznesením Krajského súdu v Trenčíne č. k. 5Co/49/2021-57 z 13. októbra 2021 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne č. k. 5Co/49/2021-57 z 13. októbra 2021 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
3. Krajský súd v Trenčíne **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania **460,90 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

Odôvodnenie:

I.

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 13. decembra 2021 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením krajského súdu o náhrade trov konania v civilnom spore, ktoré navrhujú zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

II.

2. Sťažovatelia sa potom, ako sa opakovane snažili o vyriešenie veci, proti žalovanej žalobou z októbra 2020 domáhali zrušenia a vyporiadania podielového spoluvlastníctva k rodinnému domu s pozemkom tak, že spoluvlastnícky podiel žalovanej 1/10 sa prikáže v rôznych podieloch sťažovateľom, ktorí spolu žalovanej za tento podiel vyplatia 12 000 eur. Žalovaná sa k žalobe nevyjadrila a na žiadne z dvoch pojednávani sa nedostavila. Okresný súd rozhodol tak, že podielové spoluvlastníctvo zrušil a spoluvlastnícky podiel žalovanej prikázal sťažovateľom, ktorých zaviazal zaplatiť žalovanej 12 000 eur. Zároveň zaviazal žalovanú, aby vzhľadom na plný úspech žalobcom podľa § 255 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) nahradila trovy konania.

3. Proti tomuto rozhodnutiu o náhrade trov konania žalovaná podala odvolanie. Uviedla, že žiada o úplné alebo čiastočné oslobodenie od platenia trov konania, keďže pracuje ako predavačka, kde dosahuje priemerný mesačný príjem 400 až 500 eur, nemá žiadny iný príjem a nevlastní žiadne iné nehnuteľnosti. Mesačné náklady na spoločné bývanie v dome, ktorý je predmetom vyporiadania a v ktorom býva s práceneschopným manželom a tromi deťmi, sú 200 eur. Žalovaná sa zároveň ospravedlnila, že sa nezúčastnila pojednávani z obavy, či túto záťažovú situáciu zvládne. Uviedla, že ako zákonov neznalá si dostatočne neuvedomila právne následky svojej nečinnosti.

4. Sťažovatelia k tomu uviedli, že žalovaná zapríčinila všetky trovy konania svojím nezáujmom a neúčast'ou na pojednávani a bude jej vyplatená náhrada 12 000 eur, z čoho bude mať možnosť zaplatiť náhradu trov konania. Preto podľa sťažovateľov nie sú dané dôvody na nepriznanie náhrady trov konania, pretože neexistujú dôvody hodné osobitného zreteľa. Žalovaná na to uviedla, že so žalobcami je v priamom rodinnom vzťahu a žalobcovia nevyužili všetky možnosti mimosúdneho riešenia. Zdôraznila, že nemá právne vzdelanie, aby si uvedomila dôsledky, a nemá finančné prostriedky, aby si dovoľila zaplatiť advokáta. K argumentu sťažovateľov, že spoluvlastnícky podiel bude mať vyplatený, uviedla, že tieto peniaze majú slúžiť na iné účely.

5. Krajský súd rozhodnutie okresného súdu zmenil tak, že žiadna zo strán nemá nárok na náhradu trov konania, pritom odkázal na § 255 ods. 2 CSP. Vo svojom rozhodnutí krajský súd uviedol, že výrok o náhrade trov konania musí byť v súlade s priebehom konania. Ďalej poukázal na špecifiká konania o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva, ktoré vychádza zo zásady, že nikoho nemožno nútiť zotrvať v spoluvlastníctve a v ktorom súd nie je viazaný návrhmi strán. Preto spoluvlastníci dopredu nemôžu presne predvídať rozhodnutie súdu a, naopak, každý z návrhov spoluvlastníkov môže mať rozumne presvedčivý základ. Uviedol, že všetci spoluvlastníci majú v konaní zhodne procesné postavenie žalobcu aj žalovaných. Keďže sa koná o vlastníckom práve všetkých účastníkov, spravidla sa ako spravodlivé východisko pre rozhodnutie o trovách konania bude javiť, aby každý zo spoluvlastníkov sám znášal svoje náklady konania a nebol povinný hradiť náklady iného spoluvlastníka, ibaže by na to boli dané zvláštne dôvody. Podľa krajského súdu rozhodovanie o trovách konania by nemalo byť len mechanickým posudzovaním výsledku sporu bez komplexného rozhodnutia vo veci. Rozhodnutie o trovách konania má byť zrejším a logickým ukončením konania. Aj rozhodnutie o trovách konania má byť spravodlivé.

III.

6. Sťažovatelia zdôrazňujú, že žalovanú pred podaním žaloby, za ktorú zaplatili súdny poplatok 650 eur, opakovane vyzvali na vyporiadanie, na čo žalovaná rovnako ako na žalobu a pojednávania nereagovala. Sťažovatelia namietajú, že v ich veci nemožno použiť § 255 ods. 2 CSP a pod toto ustanovenie nie je možné podriaďiť úvahu krajského súdu, keďže v spore boli v plnom rozsahu úspešní. Sťažovatelia zdôrazňujú, že sú si vedomí obmedzeného prieskumu správnosti rozhodnutí všeobecných súdov v konaní o ústavnej sťažnosti, no zdôrazňujú, že zo strany krajského súdu išlo o extrémne vybočenie z pravidiel a nezrušením takéhoto rozhodnutia by sa vytvoril neudržateľný a nebezpečný precedens, ktorý by bol prekážkou toho, aby v obdobných veciach vôbec bola priznaná náhrada trov konania.

7. Krajský súd sa k ústavnej sťažnosti vyjadril tak, že poukázal na odôvodnenie svojho rozhodnutia. Osobitne zdôraznil, že pri rozhodnutí o náhrade trov konania v spore o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva vychádzal z princípu *iudicium duplex* a z úvahy, že zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je v zásade na prospech oboch strán, a preto nemožno žiadnu zo strán sporu považovať za celkom úspešnú, a to aj v prípade, že súd žalobe vyhovie a podľa nej zruší a vyporiada podielové spoluvlastníctvo.

IV.

8. Rozhodovacia činnosť ústavného súdu vo vzťahu k rozhodnutiam civilných súdov o náhrade trov konania vychádza z toho, že skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly ústavného súdu vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00). Na tento výklad nadväzuje rozhodovacia činnosť ústavného súdu, ktorá zdôrazňuje jeho zdržanlivosť k výkladu zákonného práva o náhrade trov konania, keďže problematika trov konania má akcesorickú povahu, a preto sa k zrušeniu napadnutého výroku o trovách konania treba uchýľovať iba výnimočne pri zistení extrémneho zásahu do základného práva (II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04, IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011).

9. V zásade možno konštatovať, že i pri preskúmaní rozhodnutí o náhrade trov konania v civilnom spore možno vychádzať z toho, že protiústavné sú také rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06). Rovnako o takýto stav ide aj vtedy, ak závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu (I. ÚS 13/00, I. ÚS 115/02, I. ÚS 139/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06, I. ÚS 382/06, I. ÚS 88/07). Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že rozhodnutie vnútroštátneho súdu možno považovať za svojvoľné a také, ktoré narúša spravodlivosť konania, iba v prípade, ak sú v ňom vyjadrené dôvody založené na zjavnej skutkovej alebo právnej chybe vnútroštátneho súdu, dôsledkom čoho došlo k odopretiu spravodlivosti (Moreira Ferreira, bod 85; Navalnyy a Ofitserov proti Rusku z 23. 2. 2016, sťažnosti č. 46632/13 a č. 28671/14, bod 119).

10. Základom rozhodovania o náhrade trov konania v spore, ktorý skončil rozhodnutím vo veci samej tak, ako tomu bolo v prípade sťažovateľov, je § 255 CSP, podľa ktorého (i) súd prizná strane náhradu trov konania podľa pomeru jej úspechu vo veci a (ii) ak mala strana vo veci úspech

len čiastočný, súd náhradu trov konania pomerne rozdelí, prípadne vysloví, že žiadna zo strán nemá právo na náhradu trov konania. Z týchto ustanovení je zrejmé, že v prípade plného úspechu v spore sa má úspešnej strane priznať plná náhrada trov konania a v prípade čiastočného úspechu do úvahy prichádza buď čiastočné priznanie náhrady trov alebo rozhodnutie, že žiadna zo strán nemá právo na náhradu trov konania. V spore sťažovateľov bolo rozhodnuté v súlade s ich žalobou, z čoho možno vyvodit' záver, že im mala byť priznaná plná náhrada trov konania. Krajský súd však dospel k tomu, že nie je dôvod na aplikovanie tejto normy a treba aplikovať normu o náhrade trov konania pri čiastočnom procesnom úspechu. Zo zákona však takáto možnosť pri gramatickom výklade vôbec nevyplýva, keďže CSP pri plnom úspechu stanovuje plnú náhradu trov konania. Právny názor krajského súdu sa preto odchyľil od relatívne jednoznačného znenia zákona a otázkou je, či tento odklon možno ospravedlniť jeho ďalšou argumentáciou.

11. Krajský súd svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že (i) rozhodnutie o náhrade trov konania musí byť v súlade s priebehom konania, (ii) konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je špecifické, keďže súd nie je viazaný návrhmi strán, (iii) spoluvlastníci vopred nemôžu presne predvídať rozhodnutie súdu a (iv) každý z návrhov spoluvlastníkov môže mať presvedčivý základ. Z toho dospel k záveru, že keďže sa koná o vlastníckom práve všetkých účastníkov, spravdila sa ako spravodlivé východisko pre rozhodnutie o trovách konania bude javiť, aby každý zo spoluvlastníkov sám znášal svoje náklady konania a nebol povinný hradiť náklady iného spoluvlastníka, ibaže by na to boli dané zvláštne dôvody.

12. Treba súhlasiť s argumentom krajského súdu o tom, že rozhodnutie o náhrade trov konania musí byť v súlade s priebehom konkrétneho konania. K tomu však treba poznamenať, že súčasťou priebehu konania je z pohľadu rozhodovania o náhrade trov konania jeho výsledok, ktorým v spore sťažovateľov bolo rozhodnutie súdu v súlade s ich žalobou. Ďalším badateľným prvkom priebehu sporu bola celková procesná pasivita žalovanej, ktorá žalobe žiadnym spôsobom neodporovala, a to aj napriek tomu, že už v žalobe si sťažovatelia uplatňovali náhradu trov konania. Z týchto charakteristík priebehu konania nemožno vyvodit' žiaden dôvod na to, aby procesne v celkom rozsahu úspešným sťažovateľom nebola priznaná náhrada trov konania. Okrem toho nie je žiaden normatívny dôvod na to, aby celková procesná pasivita procesne neúspešnej žalovanej mohla byť zohľadnená ako taký prvok priebehu konania, ktorý by mal viesť k inému rozhodnutiu o náhrade trov konania ako k priznaniu plnej náhrady trov konania.

13. K tomu možno na okraj uviesť, že v iných normatívnych systémoch môže byť ústretový prístup strán sporu, ktorý vedie ku konsenzuálnemu vyriešeniu sporu, zohľadnený pri rozhodovaní o výške náhrady trov konania. Zvyšky tohto prístupu však v CSP nie sú vyjadrené. Čiastočne ich badať v zákone o súdnych poplatkoch, ktorý v § 11 ods. 7 umožňuje zníženie súdnych poplatkov v prípade skončenia sporu zmierom. Na takúto možnosť však žalovaná svojím pasívnym prístupom nevytvorila žiaden priestor. Nie pasivitu, ale aktívne konanie smerom ku konsenzuálnemu vyriešeniu sporu zohľadňujú aj iné príbuzné procesné úpravy. Nemecký ZPO v § 93, rakúsky ZPO v § 45 a u nás v rokoch 1951 až 1964 platný Občiansky súdny poriadok v § 131 v zásade zhodne stanovujú, že ak žalovaný svojím správaním nedal príčinu na podanie žaloby a nárok uplatnený v žalobe pri prvej príležitosti uznal, znáša trovy konania žalobca. Podobne tomu bolo v § 143 Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého odporca, ktorý nemal úspech vo veci, má právo na náhradu trov konania proti navrhovateľovi, ak svojím správaním nedal príčinu na podanie návrhu na začatie konania. Žalovaná však v spore svojou pasivitou pred a po začatí konania

nevytvorila žiaden priestor na to, aby vec bola či už mimosúdne alebo konsenzuálne v súdnom konaní vyriešená bez vzniku trov. Preto priebeh konania žiadnym spôsobom nenaznačuje to, aby o náhrade trov konania bolo možné rozhodnúť tak, že žiadna zo strán nemá právo na náhradu trov konania.

14. Ďalšia argumentácia rozhodnutia krajského súdu vychádza zo zohľadnenia špecifik konania o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva. Treba súhlasiť s tým, že v tomto konaní súd nie je viazaný návrhmi strán a každý zo spoluvlastníkov môže prezentovať svoju predstavu o tom, ako má byť spoluvlastníctvo vyporiadané. Stranám dokonca nič nebráni v tom, aby argumentovali smerom k tomu, že nie je dôvod na zrušenie spoluvlastníctva či už z dôvodov hodných osobitného zreteľa (§ 142 ods. 2 Občianskeho zákonníka) alebo z dôvodu, že spoluvlastnícke podiely nie sú v takých podieloch, ako tvrdí iný spoluvlastník. Miera sporu strán v takomto konaní môže byť rôzna a nemožno ju stotožniť len s rozdielnou predstavou strán o tom, ako má byť spoluvlastníctvo vyporiadané. Čo je však podstatné pre rozhodnutie o náhrade trov konania v spore sťažovateľov a žalovanej, je to, že žalovaná žiadnym spôsobom nespochybňovala tvrdenia žalobcov. Preto ani nebol dôvod na to, aby bol v spore zo strany súdu použitý postup, ktorý by vychádzal z toho, že môže rozhodnúť aj inak, ako navrhujú strany sporu. Iné, ako stranami žiadané rozhodnutie, by mohlo byť prvkom úvahy o náhrade trov konania, len ak by k nemu aj skutočne došlo. Práve v takomto rozhodnutí v rozpore s návrhmi strán by sa prejavoval ich prípadný neúspech.

15. Osobitne sa v tejto súvislosti treba pristaviť pri argumente krajského súdu, podľa ktorého v spore o zrušenie a vyporiadanie spoluvlastníctva spoluvlastníci vopred nemôžu predvídať rozhodnutie súdu. S takýmto čiastkovým argumentom sa nemožno stotožniť. I rozhodnutie o spôsobe vyporiadania podielového spoluvlastníctva musí vychádzať z racionálnych a objektivizovateľných hľadísk (veľkosť spoluvlastníckych podielov, možnosť rozdelenia vecí, schopnosť vyplatiť spoluvlastníka a podobne), a teda musí byť ako každé iné súdne rozhodnutie predvídateľné.

16. Krajský súd nesprávnou argumentáciou vo všetkých jej zložkách dospel k nesprávnemu záveru o tom, že ako spravodlivé východisko pre rozhodnutie o trovách konania v spore o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva sa bude javiť to, aby každý zo spoluvlastníkov sám znášal svoje náklady konania a nebol povinný hradiť náklady iného spoluvlastníka s tým, že iné rozhodnutie o trovách bude prichádzať do úvahy len vtedy, ak na to budú dané zvláštne dôvody. Takýto záver však zo znenia zákona, konkrétne z § 255 CSP, nevyplýva. I konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je sporom podľa CSP a nie je žiaden dôvod na to, aby sa na toto konanie zásadne neaplikoval § 255 CSP. Samotná skutočnosť, že pomer úspechu strán v spore o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva môže mať vzhľadom na osobitosť tohto konania rôzne podoby, nie je dôvodom na to, aby z ústavného hľadiska mohol byť udržateľný schematický záver o tom, že v takomto konaní si každá zo strán má znášať svoje trovy.

17. V tejto súvislosti sa treba pristaviť pri záverečnej argumentácii krajského súdu, z ktorej vyplýva, že rozhodovanie o trovách konania by nemalo byť len mechanickým posudzovaním výsledku sporu bez komplexného rozhodnutia vo veci, keďže rozhodnutie o trovách konania má byť logickým a spravodlivým ukončením konania o zrušenie a vyporiadanie

spoluvlastníctva, ktoré je na prospech oboch strán. K tomu treba uviesť, že konanie skončilo obojstranným prospechom spočívajúcim v tom, že sťažovatelia nadobudli za 12 000 eur spoluvlastnícky podiel žalovanej. Otázkou rozhodovania o náhrade trov konanie však nie je to, aký prospech strana na základe rozhodnutia súdu dostane, ale to, ako sa k tomuto prospechu musela pričiniť. Ak by žalovaná reagovala na predsúdne výzvy sťažovateľov, sťažovatelia by sa k nadobudnutiu obojstranného prospechu z vyporiadania spoluvlastníctva nemuseli pričiniť nielen tým, že by nezaplatili súdny poplatok 650 eur, ale ani tým, že by museli zaplatiť odmenu ich advokáta, s ktorým nie raz, ale pre neprítomnosť žalovanej rovno dvakrát museli prísť na súd. Konanie sťažovateľky tak viedlo k tomu, že náklad obojstranne prospešnej vyporiadavacej transakcie bol u sťažovateľov nepomerne vyšší ako v prípade žalovanej.

18. Rozhodnutie krajského súdu nielenže nevychádza zo znenia § 255 CSP, ale ani ďalšia argumentácia krajského súdu neobsahuje také prvky, ktoré by viedli k naplneniu účelu noriem o náhrade trov konania. Základným účelom týchto noriem je odškodniť stranu sporu za výdavky, ktoré jej vznikli v dôsledku opomenutia konania druhej, procesne neúspešnej strany. Takýmto opomenutím nie je len nezaplatenie dlhu alebo nevydanie vecí, ale aj nedostatok záujmu na vyporiadaní podielového spoluvlastníctva. Preto je rozhodnutie krajského súdu výsledkom zjavne nesprávneho právneho posúdenia, čo viedlo k porušeniu základného práva sťažovateľov na súdnu ochranu a obsahovo zhodného práva na spravodlivé súdne konanie. Preto bolo podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vyslovené, že namietaným rozhodnutím krajského súdu došlo k porušeniu práv sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru s tým, že namietané rozhodnutie sa zrušuje a vec sa krajskému súdu vracia na ďalšie konanie, v ktorom krajský súd znova rozhodne o odvolaní žalovanej predovšetkým v nadväznosti na jej v odvolaní obsiahnutú argumentáciu.

V.

19. Zistené porušenie základných práv sťažovateľov odôvodňuje to, aby im krajský súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov úplne nahradil trovy konania, ktoré im vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady 460,90 eur bola určená podľa vyhlášky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby je jedna šestina priemernej mzdy za predchádzajúci polrok (§ 1 ods. 3 v spojení s § 11 ods. 3 vyhlášky). Sťažovatelia majú nárok na náhradu za dva úkony právnej služby v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti 2 x 181,17 eur), čo spolu s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 10,87 eur) predstavuje 384,08 eur, k čomu treba vzhľadom na to, že advokát sťažovateľov je platiteľom dane z pridanej hodnoty, podľa § 18 ods. 3 vyhlášky pripočítať túto daň 76,82 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. júna 2022

Peter Straka
predseda senátu